

Міністерство освіти і науки України

**Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»**

**МАТЕРІАЛИ
VI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ
ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЦЕСОМ»,
присвяченої вшануванню пам'яті
Полторака Валентина Семеновича,**

26-28 травня 2021 р.

м. Одеса

УДК: 371.11

ББК: 72+74.58

Рекомендовано до друку Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 13 від 24.06.2021 р.)

Рецензенти:

Койчева Тетяна Іванівна, доктор педагогічних наук, професор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Савченко Лариса Олексіївна, доктор педагогічних наук, професор Криворізького державного педагогічного університету

ISBN 978-966-927-770-1

Теорія та практика управління педагогічним процесом : матеріали VI міжнародної науково-методичної конференції, присвяченої вшануванню пам'яті Полторака Валентина Семеновича, м. Одеса, 26-28 травня 2021 року / відп. за вип. А. В. Полторак – Одеса: Астропринт, 2021.

До збірника ввійшли матеріали VI міжнародної науково-методичної конференції «Теорія та практика управління педагогічним процесом», присвяченої вшануванню пам'яті видатного педагога-вченого Полторака Валентина Семеновича, яка відбувалася у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» 26-28 травня 2021 року.

Матеріали конференції відображають науково-дослідницькі та методико-орієнтовані підходи щодо організації управлінсько-функціональних аспектів науково-дослідної роботи в освітніх закладах.

Збірник призначений для магістрантів, аспірантів, викладачів, науковців і керівників закладів освіти.

Відповідальність за достовірність наведених у публікаціях фактів несуть автори статей. Наукові статті друкуються за авторськими варіантами.

© Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», 2021

© Колектив авторів, 2021

<i>Писляр О.О.</i> ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС ЯК ОБ'ЄКТ ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ Й УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	34
<i>Полтораєк А.В., Зикова Н.О.</i> АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ПОБУДОВИ ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ПРОЄКТУВАННЯ	37
<i>Савченко М.С.</i> ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СИСТЕМОУТВОРЮЮЧА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ОБРАЗУ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	42
<i>Севастьян Я.Р.</i> СИСТЕМА САМООРГАНІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЧА В РЕАЛІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЗІ СТУДЕНТАМИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	44
<i>Сементовська В.В.</i> ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «КРЕСЛЕННЯ»	47
<i>Сенько Д.С.</i> ТЕХНОЛОГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗВОРОТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИ УПРАВЛІННІ ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЦЕСОМ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ХУДОЖНЬО- ГРАФІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ	55
<i>Сисоєва І.О.</i> НАЦІОНАЛЬНІ ТРАДИЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ХУДОЖНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	57
<i>Степанова М.І., Шарпило-Беженар Ю.П.</i> ОБЛІК ЕРГОНОМІЧНИХ ТА АНТРОПОМЕТРИЧНИХ ВИМОГ ПРИ ПРОЄКТУВАННІ МЕБЛІ ДЛЯ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ	61
<i>Суховірський О. В.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕЧНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ	65

МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ЗНАТЬ, УМІНЬ І ЯКОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ

Петухова Тетяна Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, доцент, кафедри технологічної та професійної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

Удосконалення системи освіти передбачає науково обґрунтоване управління навчальним процесом школи. У зв'язку з цим значно підвищуються вимоги до якості підготовки педагогічних кадрів, до цілеспрямованого формування в них системи знань, умінь, якостей, необхідних для здійснення професійної діяльності на рівні, відповідному соціальному замовленню суспільства. Оптимізація управління навчально-виховним процесом (НВП) педагогічних закладів потребує, в першу чергу, постановки стратегічної цілі, тобто розробки моделі вчителя.

Для побудови моделі було проведено аналіз основних аспектів діяльності вчителя: педагогічного, психологічного, управлінського, інформаційного, творчого, які вдалося описати трьома послідовними системами діяльності в навчально-виховному процесі: гностичною, конструктивною (або корегуючою — на основі зворотнього зв'язку) та організаційно-комунікативною (або регулюючою).

Виявлена, систематизована і представлена у вигляді структурної моделі сукупність основних видів знань, умінь і якостей, необхідних для виконання вчителем цих функцій.

Справжній вчитель — це, передусім, особистість, яка характеризується тривкістю особистих настанов на ціннісні орієнтації; здатністю до свідомого самоуправління, до формування мотивуючих систем; гармонійністю розвитку раціональної, емоційної і вольової сфер. Особистість має також розвинуту здатність до переборювання перешкод; при цьому вона може діяти індивідуально, в нових проблемних ситуаціях, тобто істинна особистість має свободу.

Вольові якості вчителя, представлені в моделі, припускають його цілеспрямованість і наполегливість, витримку і самоконтроль, вимогливість до себе і критичність, спрямованість на подолання труднощів. До професійно-особистих рис треба віднести наявність професійного інтересу, його глибину і силу; комунікативність (встановлення контакту, довірчі відношення, емоційний клімат); організаційні здібності (уміння вести за собою, брати на себе

відповідальність тощо). Під спеціальними якостями розуміються ті специфічні риси, уроджені і свідомо розвинуті, які характеризують здатність особистості до засвоєння спеціальних наук і ефективної, а бажано і творчої діяльності в цій галузі.

Світоглядна позиція, морально-гуманістичні якості, загальний інтелектуальний і культурний рівень формуються під впливом середовища та системи загальних гуманітарних знань з літератури, мистецтва, культури, історії, суспільних наук. Морально-гуманістичні якості вчителя, необхідні для виховання повноцінних людей майбутнього, духовно розвинутого суспільства, це чесність і сумлінність, природність та щирість, скромність і гідність, тактовність, справедливість і об'єктивність, самовідданість і оптимізм, розумна любов до дітей і вимогливість одночасно.

Прагнення жити потребами суспільства; патріотизм та інтернаціоналізм; високі ідеали, життєві цілі і переконання повинні відрізнити світоглядну позицію вчителя. Загальний інтелектуальний і культурний рівень характеризується спостережливістю, уявою та інтуїцією; швидкістю і точністю орієнтування; тривким пізнавальним інтересом та потребою самоосвіти; самостійністю, гнучкістю, критичністю мислення та творчою спрямованістю; ерудицією, культурою мови і поведінки; естетичним рівнем.

Індивідуальність — це сукупність неповторних особливостей функціонування організму і унікальних якостей особистості. Тобто, окрім особистих якостей, придбаних в результаті великої свідомої роботи, значну роль для ефективного виконання професійної діяльності грають психолого-фізіологічні риси людини. Це її фізичний і психічний розвиток, нормальний стан здоров'я і нервової системи; врівноважений темперамент, швидкість переходу від збудження до гальмування, здатність розподіляти і зосереджувати увагу.

Фундаментальною основою для оволодіння необхідною системою знань і розвитку здібностей до теоретичного мислення є знання з філософії та методології, викладені доказово, в історичному аспекті і збагачені успіхами спеціальних наук. Це сучасні трактовки проблеми буття, матерії, свідомості і пізнання; закони діалектики; вчення про всебічний і гармонійний розвиток молодого покоління; основи наукових досліджень тощо. На них будуються знання психолого-педагогічного циклу, управлінчі, спеціальні і загальні гуманітарні. Кожний з цих аспектів містить різноманітні види знань: терміни і поняття; факти повсякденної дійсності і наукові факти;

основні закони науки; теорії, що містять систему наукових знань; методологічні знання, специфічні для даної галузі науки; оціночні знання. Діяльність вчителя з підготовки і прийняття рішень, організації їх практичного здійснення, контролю за реалізацією, оперативного регулювання процесом навчання, відбувається на базі знань з наукових основ управління.

Щоб ефективно управляти навчальним процесом, необхідно знати його закономірності і зв'язки, встановити критерії ефективності. Тому зрозуміло, що вчитель повинен досконало володіти психолого-педагогічними знаннями. Педагогіка розкриває закономірності і принципи навчання, форми і методи організації навчального і виховного процесів, єдність загальної та професійної освіти.

Знання з психології дають можливість враховувати психологічні особливості учнів певного віку, психологію різних аспектів їх розумової та практичної діяльності, психологію створення позитивного емоційного клімату занять тощо.

Методи практичної реалізації педагогічних принципів стосовно конкретних дисциплін, рекомендації по вивченню основних тем курсу розкриває методика викладання. Глибоке оволодіння цим комплексом знань дає можливість професійно, майстерно визначати стратегічні і тактичні цілі, конструювати і організовувати навчально-виховний процес, здійснювати його діагностику та своєчасну корекцію. Показниками педагогічної майстерності є також чіткість і стислість, ясність і доступність, логічність та яскравість описання при викладанні інформації; ерудиція та культура мови і поведінки; вміння знайти свій педагогічний і методичний стиль тощо.

Винятково важлива роль науки в розвитку творчого потенціалу вчителя. Педагогічна творчість припускає вміння використовувати відомі дидактичні засоби в новому сполученні, а нові — у відомій ситуації; здатність виділяти педагогічні проблеми і знаходити способи їх рішення; педагогічне передбачення та прогнозування.

Представлена модель носить узагальнений характер, але при відповідній конкретизації та деталізації компонентів може бути віднесена до викладачів будь-якої дисципліни як середніх, так і вищих освітніх закладів. Враховуючи, що, як правило, кресленню в середній школі надається недостатня увага, в той час як ця дисципліна сприяє розвитку в учнів просторової уяви і мислення, володіння логічними операціями, політехнічного кругозору, творчих здібностей тощо,

представимо розгортку системи спеціальних знань, умінь і якостей вчителів саме цієї дисципліни.

Вільне, упевнене володіння матеріалом на уроках креслення потребує від вчителя певного комплексу теоретичних знань: положень стандартів Єдиної системи конструкторської документації, теорії і методики викладання креслення, а також фундаментальних загально-технічних знань. Навіть при викладанні геометричного і проєкційного, а тим більше технічного креслення вчитель має можливість формувати в учнів політехнічний кругозір, отже він сам повинен орієнтуватись в типових конструкціях, знати принципову технологію виготовлення і обробки деталей, зміст основних технічних стандартів, володіти технічною термінологією.

На базі знань відбувається інтелектуальна діяльність, інструментом якої є володіння логічними операціями аналізу, зрівняння, узагальнення тощо, а також поняттями. Мабуть, основним компонентом мислення взагалі і особливо при читанні і складанні креслень, конструюванні є просторове мислення (вміння створити образ і оперувати ним в просторі і за формою).

Виконання конструкторських задач, в тому числі і навчальних, потребує технічного мислення, специфіка якого обумовлена, зокрема, багатоваріантністю рішення таких задач. Алгоритм рішення конструкторських задач складається з її розуміння, формування гіпотези, тобто бачення принципів напрямків її рішення, і формування самих варіантів рішення.

Зрозуміло, що цей процес є творчим, втім, як і рішення деяких задач з креслення (наприклад, цікавих). Компонентами процесу творчості є бачення структури об'єкта і його нових функцій, перенесення знань з одного об'єкта на інший і комбінування, бачення нових проблем і способів їх вирішення. Сформоване рішення задач з креслення реалізується, як правило, в практичній діяльності. Тобто вчитель повинен мати необхідні знання про способи цієї діяльності і відповідні уміння і навички — графічні і політехнічні.

Звичайно, моделі не претендують на досконалість і потребують подальшого уточнення. Представлені моделі можуть використовуватись для розробки професіограм в педагогічних закладах, при складанні методичних матеріалів для атестації вчителів, як спрямовуючий початок для підвищення кваліфікації, а також вчителями для самоконтролю і самоосвіти.